

۱۷-۱- پرداخت نقدی

۱۷-۱-۱- اسکناس و مسکوک

پول نقد به صورت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص، شناخته شده‌ترین ابزار پرداخت می‌باشد که توسط آن تسویه مبادلات بدون نیاز به هیچ‌گونه نهاد واسطه‌ای انجام پذیر است. با لحاظ نمودن ایران چک‌های بانک مرکزی در آمار اسکناس و مسکوک منتشر شده، کل مبلغ اسکناس و مسکوک منتشره در سال ۱۳۸۸ به ۲۳۸/۴ هزار میلیارد ریال رسید. رقم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص (با احتساب ایران چک بانک مرکزی) با ۲۱/۹ درصد رشد از ۱۵۷/۸ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۸۷ به ۱۹۲/۳ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۸۸ رسید. بر این اساس، نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) معادل ۵/۴ درصد بود که ۰/۷ واحد درصد نسبت به سال ۱۳۸۷ افزایش نشان می‌دهد. همچنین، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص از نقدینگی در پایان سال ۱۳۸۸، با ۰/۱ واحد درصد کاهش نسبت به پایان سال قبل به ۸/۲ درصد رسید و سهم آن از پول با ۲ واحد درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۳۲ درصد رسید. مبلغ اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به ازای هر فرد در سال ۱۳۸۸ معادل ۲۶۱۱ هزار ریال بود که نسبت به سال قبل، ۲۰/۱ درصد رشد نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۸۸، زیرساخت‌های تسویه و پرداخت الکترونیکی نظام بانکی کشور تحولات و پیشرفت‌های قابل توجهی را تجربه نمود. سامانه پایاپای الکترونیکی (پایا) به عنوان زیرساخت اصلی مبادلات پولی بین‌بانکی حسابی برای پردازش و انجام دستور پرداخت‌های انفرادی کوچک و نیز پرداخت‌های جمعی انبوه، در دی ماه ۱۳۸۸ عملیاتی گردید. همچنین، مقدمات اجرایی و عملیاتی راه‌اندازی سامانه تسویه اوراق بهادار الکترونیکی (تابا) به عنوان زیرساخت انتشار و تسویه انواع اوراق بهادار الکترونیکی و یکی از ارکان طرح نظام جامع پرداخت کشور فراهم گردید. به علاوه، مشخصات ملی شناسه حساب بانکی ایران (شبا) به منظور تسهیل و استانداردسازی مبادلات بین‌بانکی و بین‌المللی بانک‌های کشور در سال ۱۳۸۸ تعیین و مقرر شد در تمام سامانه‌های پرداخت بین‌بانکی از این نوع حساب استفاده شود. رشد کمی و کیفی ابزارها، امکانات و خدمات پرداخت الکترونیکی و توسعه فعالیت مرکز شتاب و سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا)^(۱) به عنوان مرکز تسویه الکترونیکی بین بانک‌های کشور در سال ۱۳۸۸ نیز ادامه یافت.

۱- Real Time Gross Settlement (RTGS)

جدول ۱۷-۱- اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و نسبت آن به متغیرهای کلان

مبلغ (میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	سهم از نقدینگی (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۳۸۳	۱۵/۶	۱۷/۷	۶/۵	۳/۱	۶۵۵
۱۳۸۴	۱۳/۲	۱۵/۹	۵/۵	۲/۷	۷۳۰
۱۳۸۵	۲۱/۳	۱۴/۸	۴/۸	۲/۷	۸۷۲
۱۳۸۶	۳۰/۰	۱۴/۹	۴/۹	۲/۸	۱۱۱۷
(۱)۱۳۸۷	۹۷/۴	۳۰/۰	۸/۳	۴/۷	۲۱۷۴
۱۳۸۸	۲۱/۹	۳۲/۰	۸/۲	۵/۴	۲۶۱۱

۱- علت رشد زیاد مبلغ اسکناس و مسکوک در دست اشخاص در سال ۱۳۸۷، انتشار ایران چک بانک مرکزی و جایگزینی آن به جای ایران چک‌ها و چک‌پول‌های صادره توسط بانک‌ها - که تا حد زیادی جایگزین اسکناس شده بودند- و احتساب آن در اسکناس منتشر شده توسط بانک مرکزی می‌باشد.

۱۷-۱-۲- سپرده‌های دیداری

۱۳۸۸ رسید. بدین ترتیب، سهم رقم مزبور از سپرده‌های دیداری بانک‌ها از ۹/۴ درصد در پایان سال ۱۳۸۷ به ۳/۶ درصد در پایان سال ۱۳۸۸ کاهش یافت. میزان سپرده دیداری به ازای هر فرد در سال ۱۳۸۸، ۵۵۵۸ هزار ریال بود که نسبت به سال ۱۳۸۷، ۹/۷ درصد افزایش داشت. در سال ۱۳۸۸، با افزایش اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپرده‌های دیداری، حجم پول با ۱۴/۵ درصد رشد، از ۵۲۵/۵ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۸۷ به ۶۰۱/۷ هزار میلیارد ریال در پایان این سال رسید.

میزان سپرده‌های دیداری در پایان سال ۱۳۸۸ به ۴۰۹/۴ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به سال ۱۳۸۷، ۱۱/۳ درصد افزایش نشان می‌دهد. نسبت سپرده‌های مزبور به پول، نقدینگی و تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در سال ۱۳۸۸ به ترتیب به ۶۸، ۱۷/۴ و ۱۱/۵ درصد رسید. با توجه به تداوم جمع‌آوری و ابطال چک‌پول‌های صادره توسط بانک‌ها، مبلغ خالص چک‌های صادره بانک‌ها^(۱) (پس از کسر پرداخت چک‌های صادره سایر بانک‌ها) از ۳۴/۵ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۳۸۷ به ۱۴/۶ هزار میلیارد ریال در پایان سال

جدول ۱۷-۲- سپرده‌های دیداری و نسبت آن به متغیرهای کلان

مبلغ (میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	سهم از نقدینگی (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۳۸۳	۱۶/۵	۸۲/۳	۳۰/۳	۱۴/۳	۳۰۴۴
۱۳۸۴	۲۸/۵	۸۴/۱	۲۹/۰	۱۴/۴	۳۸۵۱
۱۳۸۵	۳۲/۱	۸۵/۲	۲۷/۵	۱۵/۶	۵۰۰۹
۱۳۸۶	۲۹/۱	۸۵/۱	۲۷/۸	۱۵/۹	۶۳۷۲
۱۳۸۷	-۱۹/۳	۷۰/۰	۱۹/۳	۱۰/۹	۵۰۶۶
۱۳۸۸	۱۱/۳	۶۸/۰	۱۷/۴	۱۱/۵	۵۵۵۸

۱۷-۲- نظام تصفیه چک

اتاق‌های پایاپای اسناد بانکی سراسر کشور مبادله گردید. انتشار ایران چک‌های بانک مرکزی و جایگزینی آن به جای چک‌پول‌های صادره توسط بانک‌ها (شامل بانک چک و ایران چک) در سال ۱۳۸۷، به دلیل شباهت کاربرد این ابزار جدید با اسکناس در معاملات و عدم نیاز به پایاپای نمودن آن بر خلاف

در سال ۱۳۸۸، در مجموع بیش از ۱۰۷/۵ میلیون برگ انواع چک با ارزشی معادل ۷۸۵۲ هزار میلیارد ریال در

۱- این رقم شامل رسوب انواع چک (بجز چک‌های جاری اشخاص) شامل چک‌های رمزدار، تضمینی، مسافرتی و چک‌پول‌های صادره توسط بانک‌ها می‌باشد.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۸

موجب افزایش میانگین ارزش مبادلات چک‌های عادی گردید. همچنین، تعداد و ارزش مبادلات انجام شده از این طریق به ازای هر فرد در سال ۱۳۸۸ به ترتیب ۱/۵ بار و ۱۰۶۶۰۴ هزار ریال بود. وضعیت موجود می‌تواند نشان‌دهنده استفاده از چک‌های عادی برای پرداخت مبالغ بالاتر در مقایسه با ابزارهایی مانند اسکناس و ایران چک بانک مرکزی باشد.

در مجموع، تعداد و ارزش مبادلات در اتاق پایاپای اسناد بانکی در سال ۱۳۸۸ به ترتیب با کاهش ۷۷/۷ و ۷/۳ درصدی روبه‌رو شد. این موضوع تا حدود زیادی ناشی از جمع‌آوری و ابطال چک‌پول‌های صادره توسط بانک‌ها و کاهش مبادلات ناشی از آن در اتاق پایاپای اسناد بانکی می‌باشد. بر این اساس، نسبت ارزش کل مبادلات انجام شده در اتاق پایاپای اسناد بانکی به تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در سال ۱۳۸۸ معادل ۲/۲ بود که در مقایسه با رقم سال قبل (۲/۵) کاهش نشان می‌دهد.

چک‌پول‌های بانک‌ها، موجب کاهش تعداد اسناد مبادله شده در این مراکز شد. بر این اساس، حجم کل ایران چک‌های تحویلی به اتاق پایاپای اسناد بانکی در سال ۱۳۸۸ تنها ۵۱۶ هزار برگ، با ارزشی معادل ۵۶۵ میلیارد ریال و با میانگین ارزش ۱۰۹۵ هزار ریال به ازای هر مبادله بود. در سال ۱۳۸۸، چک‌های عادی تحویلی به اتاق پایاپای برای تسویه مبادلات بین‌بانکی از نظر تعداد ۳۹/۵ درصد کاهش یافت که بخشی از این کاهش به دلیل جایگزینی، جمع‌آوری و ابطال بانک‌چک‌ها بود. همچنین، ارزش کل مبادلات انجام شده در قالب چک‌های عادی طی سال ۱۳۸۸ با ۳/۷ درصد کاهش به ۷۸۵۱/۵ هزار میلیارد ریال رسید. بر این اساس، میانگین مبلغ هر مبادله انجام شده از این طریق در سال ۱۳۸۸ معادل ۷۳۳۷۹ هزار ریال بود که در مقایسه با رقم سال قبل (۴۶۰۶۸ هزار ریال) به میزان قابل توجهی (۵۹/۳ درصد) افزایش نشان می‌دهد. این امر تا حدود زیادی مربوط به کاهش تعداد مبادلات بانک‌چک‌ها بود که با توجه به میانگین ارزش پایین‌تر آنها در مقایسه با سایر چک‌ها،

جدول ۱۷-۳- تعداد و ارزش مبادلات در اتاق پایاپای اسناد بانکی

درصد تغییر	مبلغ (هزار میلیارد ریال)		درصد تغییر	تعداد (میلیون)		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷	
-۹۹/۸	۰/۶	۳۱۹/۸	-۹۹/۸	۰/۵	۳۰۵/۴	ایران چک‌های صادره توسط بانک‌ها
-۳/۷	۷۸۵۱/۵	۸۱۴۹/۴	-۳۹/۵	۱۰۷/۰	۱۷۶/۹	چک‌های عادی
-۷/۳	۷۸۵۲/۰	۸۴۶۹/۲	-۷۷/۷	۱۰۷/۵	۴۸۲/۳	جمع کل

۱۷-۳- نظام پرداخت الکترونیکی

۱۷-۳-۱- توسعه ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی

(۴۲۴ هزار عدد) کارت اعتباری بود. بدین ترتیب، تعداد کارت صادر شده به ازای هر فرد در پایان سال ۱۳۸۸ به ۱/۲ رسید که نسبت به رقم سال ۱۳۸۷ (۰/۸)، رشدی چشمگیر نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۸۸، تعداد ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی در شبکه بین‌بانکی کشور رشد قابل قبولی داشت. در سال مزبور، تعداد کارت‌های صادر شده توسط شبکه بانکی کشور با ۴۵/۵ درصد رشد به ۸۷/۴ میلیون عدد رسید. از این تعداد، حدود ۷۷/۴ درصد (۶۷/۶ میلیون عدد) کارت برداشت (کارت بدهی)، ۲۲/۱ درصد (۱۹/۴ میلیون عدد) کارت‌های پیش‌پرداخته (خرید، هدیه و پول الکترونیکی) و تنها حدود نیم درصد

جدول ۱۷-۴- تعداد ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی

درصد تغییر	پایان سال		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۴۵/۵	۸۷۴۲۵	۶۰۰۷۸	کارت بانک‌ها (هزار)
۳۲/۲	۱۷۱۳۳	۱۲۹۵۹	خودپردازها
۵۰/۲	۱۱۴۷۶۰۲	۷۶۳۹۳۸	پایانه‌های فروش
۱۷/۸	۳۱۸۵۳	۲۷۰۴۸	پایانه‌های شعب

جدول ۱۷-۵- ترکیب کارت‌های بانکی صادره توسط شبکه بانکی

تغییر سهم (واحد درصد)	سهم(درصد)		رشد(درصد)	تعداد(هزار)		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷	
-۲/۶	۷۷/۴	۸۰/۰	۴۰/۷	۶۷۶۳۳	۴۸۰۶۲	کارت برداشت
۰/۰	۰/۵	۰/۵	۲۹/۴	۴۲۴	۳۲۸	کارت اعتباری
۲/۶	۲۲/۱	۱۹/۵	۶۵/۶	۱۹۳۸۰	۱۱۷۰۰	کارت‌های پیش‌پرداخته(۱)

۱- علاوه بر کارت‌های خرید و هدیه شامل کارت‌های پول الکترونیکی است که تعداد آنها برای سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸ به ترتیب ۱۱/۹ و ۱۲/۲ هزار عدد می‌باشد.

تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های الکترونیکی انجام شده در شبکه بانکی طی سال ۱۳۸۸ به ترتیب به ۱۶۵۸ میلیون عدد و ۱۵۵۴۵۸۰ میلیارد ریال رسید. تعداد تراکنش‌های انجام شده از طریق خودپردازها، پایانه‌های فروش و پایانه‌های شعب در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال ۱۳۸۷ به ترتیب از رشدی معادل ۶۰/۷، ۱۳۸/۷ و ۳۱۱/۱ درصد برخوردار بود. این امر سبب شد تا ارزش تراکنش‌ها در پایانه‌های مزبور به ترتیب معادل ۱۱۴/۹، ۱۷۴/۶ و ۱۳۱/۱ درصد طی دوره مورد نظر افزایش یابد. تعداد کل تراکنش‌های انجام شده به ازای هر کارت در این سال ۱۹ تراکنش بود که نسبت به سال گذشته (۱۵/۴ تراکنش) رشد داشت. تعداد تراکنش‌های انجام شده به ازای هر یک از دستگاه‌های خودپرداز، پایانه فروش و پایانه شعب طی این سال به ترتیب ۷۴۹۹۳، ۱۸۵ و ۵۰۴۹ تراکنش بود. بر این اساس، میانگین مبلغ هر تراکنش انجام شده در خودپردازها، پایانه‌های فروش و پایانه‌های شعب به ترتیب ۴۳۹، ۶۲۱ و ۵۳۳۷ هزار ریال بود.

تعداد دستگاه‌های خودپرداز^(۱) طی سال ۱۳۸۸ با ۳۲/۲

درصد رشد به ۱۷۱۳۳ دستگاه رسید. تعداد پایانه‌های شعب نیز که برای دریافت یا انتقال الکترونیکی وجه از طریق کارت داخل شعب بانک‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، ۱۷/۸ درصد رشد یافت و به ۳۱۸۵۳ دستگاه رسید. تعداد پایانه‌های فروش^(۲) طی این سال رشد ۵۰/۲ درصدی را تجربه کرد و به ۱۱۴۸ هزار دستگاه رسید. رشد بالای تعداد پایانه‌های فروش در مقایسه با خودپردازها نشان‌دهنده جهت‌گیری مناسب شبکه بانکی کشور در گسترش بیشتر پرداخت‌های الکترونیکی در سطح کشور است. در پایان سال ۱۳۸۸، نسبت تعداد کارت‌های صادره به ازای هر دستگاه خودپرداز، پایانه شعب و پایانه فروش به ترتیب ۵۱۰۳، ۲۷۴۵ و ۷۶ کارت بود که با توجه به رشد تعداد کارت‌های صادره در مقایسه با رشد این تجهیزات در سال ۱۳۸۸، روند نسبت‌های مزبور برای خودپردازها و پایانه‌های شعب فزاینده و برای پایانه‌های فروش کاهش یافته بود.

۱۷-۳-۲- گسترش مبادلات الکترونیکی

در سال ۱۳۸۸، در کنار توسعه تجهیزات و فن‌آوری پرداخت الکترونیکی، مبادلات الکترونیکی نیز رشد داشت.

جدول ۱۷-۶- تعداد و ارزش تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور

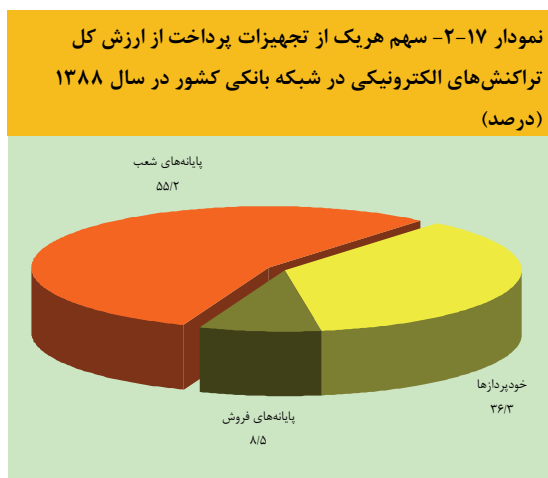
رشد(درصد)	مبلغ تراکنش‌ها(هزار میلیارد ریال)		رشد(درصد)	تعداد تراکنش‌ها(میلیون)		کل تراکنش‌ها
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۱۲۷/۹	۱۵۵۵	۶۸۲	۷۸/۷	۱۶۵۸	۹۲۸	خودپردازها
۱۱۴/۹	۵۶۵	۲۶۳	۶۰/۷	۱۲۸۵	۸۰۰	پایانه‌های فروش
۱۷۴/۶	۱۳۲	۴۸	۱۳۸/۷	۲۱۲	۸۹	پایانه‌های شعب
۱۳۱/۱	۸۵۸	۳۷۱	۳۱۱/۱	۱۶۱	۳۹	

۱- Automated Teller Machine(ATM)

۲- Point of Sale(POS)

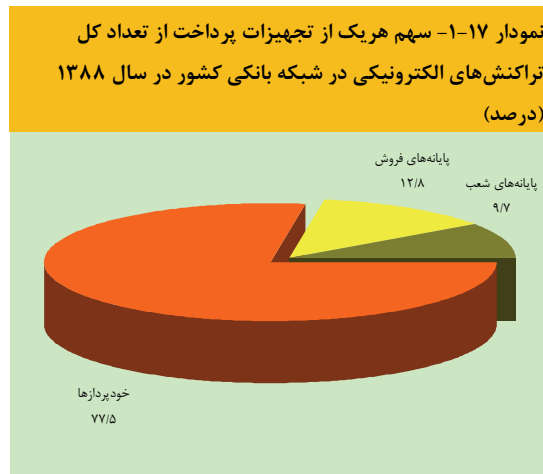
گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۸

خدمات پایانه‌های شعب موجب شده است که نیاز به استفاده از وجوه نقد و انواع چک‌های بانکی برای انتقال وجوه کاهش یابد.

سهم بالایی از تراکنش‌های الکترونیکی در سطح شبکه بانکی کشور، تراکنش‌های بین‌بانکی است که از طریق شبکه تبادلات الکترونیکی بین‌بانکی (شتاب) انجام می‌گیرد. سهم مرکز شتاب از مجموع تعداد تراکنش‌های انجام شده در شبکه بانکی طی سال ۱۳۸۸، معادل ۴۹ درصد بود که نسبت به رقم سال گذشته (۵۶/۶ درصد) کاهش نشان می‌دهد. دلیل این امر، گسترش ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی و همچنین ارائه خدمات متنوع بانکداری الکترونیکی (اینترنت‌بانک، تلفن‌بانک و ...) است که تمایل به استفاده از خدمات درون‌بانکی را افزایش داده است. تعداد تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب از طریق خودپردازها و پایانه‌های فروش در سال ۱۳۸۸ به ترتیب با رشدی معادل ۳۸/۲ و ۱۹۱/۳ درصد به بیش از ۶۴۷ و ۱۶۴ میلیون تراکنش رسید. همچنین، سهم پایانه‌های فروش از تعداد تراکنش‌های بین‌بانکی به ۲۰/۳ درصد رسید که نسبت به رقم سال ۱۳۸۷ (۱۰/۸ درصد) افزایش مطلوبی را نشان می‌دهد. بر این اساس، تعداد کل تراکنش‌های بین‌بانکی در مرکز شتاب به ۸۱۱/۹ میلیون تراکنش و ارزش خالص این مبادلات نیز با ۱۲۸/۴ درصد رشد نسبت به سال ۱۳۸۷ به حدود ۷۳/۶ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ رسید.

در سال مورد بررسی، با وجود رشد قابل توجه تعداد و ارزش تراکنش‌های انجام شده در پایانه‌های فروش، بخش عمده تراکنش‌ها در خودپردازها انجام شد. سهم خودپردازها از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌ها در سال ۱۳۸۸ به ترتیب ۷۷/۵ و ۳۶/۳ درصد بود؛ در حالی که سهم پایانه‌های فروش از تعداد و ارزش کل تراکنش‌های انجام شده در پایانه‌های الکترونیکی کشور در این سال به ترتیب ۱۲/۸ و ۸/۵ درصد بود. این عملکرد نشان می‌دهد که استفاده از پایانه‌های فروش در سطح جامعه کماکان گسترش محدودی داشته و در مقابل، استفاده از خودپردازها عمدتاً به منظور دریافت پول نقد و پرداخت الکترونیکی وجوه دارد. انتظار می‌رود با گسترش بیشتر کارت‌های اعتباری و کارت‌های پیش‌پرداخته و دسترسی به پایانه‌های فروش در سراسر کشور، بر سهم تراکنش‌ها در پایانه‌های فروش افزوده شده و نقش پول نقد در مبادلات کاهش یابد.

نکته مهم دیگری که باید به آن توجه شود سهم قابل توجه پایانه‌های شعب از کل مبلغ تراکنش‌ها (۵۵/۲ درصد) در پایان سال ۱۳۸۸ است. پایانه‌های شعب عمدتاً برای نقل و انتقال الکترونیکی وجوه از طریق کارت بانکی در میان حساب‌های مختلف هر بانک و نیز انتقال بین‌بانکی وجوه به کار می‌رود. استفاده از

جدول ۱۷-۷- تعداد و ارزش خالص تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب

رشد(درصد)	ارزش خالص مبادلات(میلیارد ریال)		رشد(درصد)	تعداد تراکنش‌ها(هزار)		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۱۲۸/۴	۷۳۵۹۰	۳۲۲۲۴	۵۴/۷	۸۱۱۹۳۷	۵۲۴۸۷۹	کل تبادلات شتاب(۱)
۰	∞	∞	۳۸/۲	۶۴۷۴۹۳	۴۶۸۴۲۷	خودپردازها
۰	∞	∞	۱۹۱/۳	۱۶۴۴۴۴	۵۶۴۵۲	پایانه‌های فروش

۱- ارقام شتاب شامل ارقام سحاب نیز بوده و در آمار کل تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور منظور شده است.

۱۷-۴- نظام تصفیه الکترونیکی

۱۷-۴-۱- سحاب

شد. سهم خودپردازها، پایانه‌های شعب و اینترنت از تعداد کل تراکنش‌های انجام شده از طریق سحاب به ترتیب ۹۶/۵، ۲/۳ و ۱/۲ درصد و سهم آنها از ارزش کل این تراکنش‌ها به ترتیب ۸۵/۸، ۱۳/۱ و ۱/۱ درصد بود. بر این اساس، در سال ۱۳۸۸ معادل ۲۹/۸ میلیون انتقال بین‌بانکی وجه با ارزش ۱۳۶/۴ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه سحاب در شبکه بانکی صورت گرفت که رشد چشمگیری نسبت به سال گذشته نشان می‌دهد. براساس روند موجود، پیش‌بینی می‌شود با توسعه این خدمت در سطح شبکه بانکی، در آینده استفاده از حواله‌های الکترونیکی گسترش یافته و استفاده از خدمات جایگزین چون مبادلات از طریق چک‌های بین‌بانکی، ایران چک و اسکناس، به طور نسبی کاهش یابد.

یکی از خدمات عمده مرکز شتاب، انتقال آنی وجه از طریق سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی (سحاب) با استفاده از کارت‌های برداشت بانکی است. در سال ۱۳۸۸، بیش از ۲۸/۷ میلیون مورد انتقال وجه در شبکه بانکی از طریق خودپردازهای بانک‌های متصل به سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی (سحاب) صورت گرفت که نسبت به سال ۱۳۸۷ معادل ۲۴۴/۵ درصد رشد نشان می‌دهد. همچنین، حدود ۶۷۹ هزار تراکنش انجام شده در پایانه‌های شعب کلیه بانک‌های کشور در سال ۱۳۸۸ برای انتقال الکترونیکی وجوه بین بانک‌های مختلف از طریق سحاب بود. تعداد مبادلات انجام شده با استفاده از اینترنت برای انتقال وجه از طریق این سامانه در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال قبل ۷۹/۶ برابر

جدول ۱۷-۸- تعداد و ارزش انتقال بین‌بانکی وجوه از طریق سحاب

رشد (درصد)	ارزش مبادلات(میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد تراکنش‌ها(هزار عدد)		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۳۴۸/۵	۱۳۶۴۳۵	۳۰۴۱۷	۲۴۸/۳	۲۹۷۸۵	۸۵۵۱	کل تبادلات سحاب
۲۳۹/۰	۱۱۷۰۱۱	۲۶۶۵۵	۲۴۴/۵	۲۸۷۴۸	۸۳۴۶	خودپردازها
۳۷۷/۹	۱۷۹۰۱	۳۷۴۶	۲۳۸/۲	۶۷۹	۲۰۱	پایانه‌های شعب
☐	۱۵۲۳	۱۶	☐	۳۵۸	۴	اینترنت

۱۷-۴-۲- ساتنا

مشتری به مشتری در سامانه مزبور در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال ۱۳۸۷ به ترتیب ۱۹/۱ و ۹ برابر شد. این روند افزایشی در خصوص تبادلات بانک به بانک نیز قابل مشاهده است. سهم عمده تعداد تراکنش‌ها در سال ۱۳۸۸ مربوط به تراکنش‌های مشتری به مشتری (۹۳/۸ درصد) و سهم

تداوم رویکرد مطلوب بانک مرکزی و شبکه بانکی کشور به گسترش و ترویج استفاده از خدمات انتقال وجه آنی الکترونیکی مشتری به مشتری از طریق سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا) موجب رشد چشمگیر استفاده از این خدمات در سال ۱۳۸۸ گردید. بر این اساس، تعداد و مبلغ تبادلات

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۳۸۸

و مبلغ آن به ۴۲۳۳ هزار میلیارد ریال بالغ گردید که به ترتیب ۱۷/۷ و ۲/۸ برابر نسبت به سال ۱۳۸۷ افزایش نشان می‌دهند.

عمده مبلغ تراکنش‌ها مربوط به تسویه نتیجه پایاپای سیستم‌ها (۴۲/۸ درصد) بود. بر این اساس، تعداد کل تبادلات انجام شده در ساتنا طی سال ۱۳۸۸ به حدود ۴/۷ میلیون عدد

جدول ۱۷-۹- تعداد و مبلغ تبادلات در سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا)

رشد (درصد)	مبلغ (هزار میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷		۱۳۸۸	۱۳۸۷	
۱۷۷/۹	۱۰۸۷	۳۹۱	☐	۲۵۸۷۰۱	۲۰۴۰۸	بانک به بانک
☐	۱۳۳۳	۱۴۸	☐	۴۳۷۵۸۲۸	۲۲۸۶۴۶	مشتری به مشتری
۸۷/۰	۱۸۱۳	۹۷۰	۱۰۷/۷	۲۹۰۴۹	۱۳۹۸۳	تسویه نتیجه پایاپای سیستم‌ها (شتاب، اتاق پایاپای اسناد بانکی و پایا)
۱۸۰/۵	۴۲۳۳	۱۵۰۹	☐	۴۶۶۳۵۸۸	۲۶۳۰۳۷	جمع (۱)

۱- این ارقام شامل اسناد پوششی و تبادلات تسویه‌ای بانک مرکزی نمی‌باشد.

۱۷-۵- ارزش کل مبادلات

ایران چک بانک مرکزی موجب افزایش حجم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص گردید که به دلیل گردش بدون محدودیت آن در معاملات نقدی و نامشخص بودن تعداد دفعات گردش آن در هر سال، در این محاسبات منظور نشده است.

بر خلاف مبادلات انجام شده از طریق انواع چک،

مبادلات الکترونیکی در سال ۱۳۸۸ با افزایش مواجه بود. بر این اساس، سهم مبادلات الکترونیکی از ارزش کل مبادلات طی سال ۱۳۸۸ معادل ۱۷/۹ واحد درصد افزایش و در مقابل، حجم مبادلات با استفاده از ایران چک‌های صادره توسط بانک‌ها و چک‌های عادی به همین میزان کاهش یافت. با وجود رشد پایین ارزش مبادلات چک‌های عادی، کماکان بالاترین سهم از ارزش کل مبادلات (۷۳/۱ درصد) به این ابزار پرداخت اختصاص داشت. اگرچه ارزش مبادلات انجام شده در پایانه‌های فروش در سال ۱۳۸۸، از رشد ۱۷۴/۶ درصدی نسبت به سال گذشته برخوردار بود، اما تنها سهمی معادل ۱/۲ درصد از ارزش کل مبادلات به این پایانه‌ها اختصاص داشت؛ در حالی که سهم خودپردازها از ارزش کل مبادلات با ۲/۴ واحد درصد افزایش از ۲/۸ درصد در سال ۱۳۸۷ به ۵/۳ درصد در سال ۱۳۸۸ رسید. نکته دیگر، رشد قابل توجه ارزش مبادلات انجام شده توسط مشتریان از طریق ساتنا (مشتری به مشتری) است که با رشدی حدود ۸۰۰ درصد نسبت

مقایسه ارزش کل مبادلات انجام شده در کشور در سال ۱۳۸۸ با سال ۱۳۸۷ نشان می‌دهد که علی‌رغم افزایش ۱۵/۵ درصدی ارزش اسمی مبادلات، ارزش واقعی این مبادلات (با احتساب شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی) تنها ۴/۳ درصد افزایش یافته است.

انتشار ایران چک‌های بانک مرکزی و جایگزینی آن به جای ایران چک‌های صادره توسط بانک‌ها که از سال ۱۳۸۷ آغاز گردید موجب کاهش ارزش (ناخالص) مبادلات ایران چک‌های صادره توسط بانک‌ها در اتاق پایاپای اسناد بانکی تا سطح ۰/۶ هزار میلیارد ریال در سال ۱۳۸۸ گردید. همچنین، جمع‌آوری و ابطال بانک‌های صادره توسط بانک‌ها اثر کاهنده‌ای بر ارزش (ناخالص) مبادلات چک‌های عادی (شامل بانک‌چک‌ها) داشت. بر این اساس، ارزش مبادلات انجام شده از طریق چک‌های عادی تحویلی به اتاق پایاپای برای تسویه مبادلات بین‌بانکی در سال ۱۳۸۸، معادل ۳/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد که بخشی از آن به دلیل جمع‌آوری و ابطال بانک‌چک‌ها و جایگزینی آنها با ایران چک‌های بانک مرکزی می‌باشد. این موضوع حاکی از عملکرد سریع بانک مرکزی در جایگزینی و ابطال چک‌پول‌های صادره توسط بانک‌ها در همان مراحل اولیه اجرای آن و کاهش مبادلات ناشی از آن در اتاق پایاپای اسناد بانکی می‌باشد. در مقابل، انتشار

سهم آن از ارزش کل مبادلات با ۱۰/۸ واحد درصد افزایش نسبت به رقم مشابه سال گذشته (۱/۶ درصد) به ۱۲/۴ درصد رسید.

به سال گذشته، بیشترین سهم از رشد ارزش کل مبادلات (معادل ۱۲/۷ درصد) را در این سال به خود اختصاص داد و بدین ترتیب،

جدول ۱۷-۱۰- ارزش کل مبادلات از طریق ابزارها و تجهیزات پرداخت در شبکه بانکی کشور

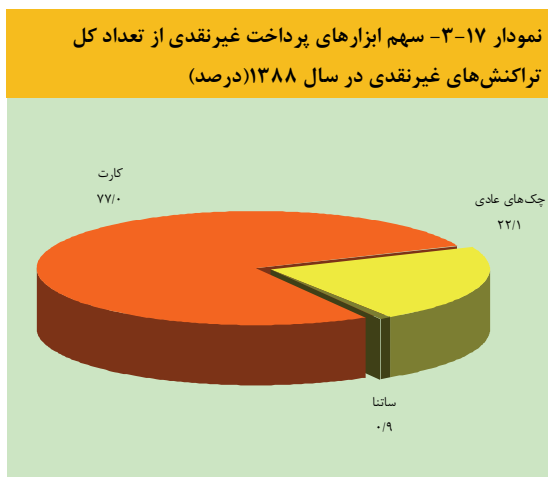
تغییر در سهم (واحد درصد)	سهم از ارزش کل مبادلات(درصد)		سهم از رشد (واحد درصد)	رشد(درصد)	ارزش(هزار میلیارد ریال)		
	۱۳۸۸	۱۳۸۷			۱۳۸۸	۱۳۸۷	
-۳/۴	۰/۰	۳/۴	-۳/۴	-۹۹/۸	۰/۶	۳۲۰	ایران چک‌های صادره توسط بانک‌ها
-۱۴/۵	۷۳/۱	۸۷/۶	-۳/۲	-۳/۷	۷۸۵۱	۸۱۴۹	چک‌های عادی
۲/۴	۵/۳	۲/۸	۳/۲	۱۱۴/۹	۵۶۵	۲۶۳	خودپردازها
۰/۷	۱/۲	۰/۵	۰/۹	۱۷۴/۶	۱۳۲	۴۸	پایانه‌های فروش
۴/۰	۸/۰	۴/۰	۵/۲	۱۳۱/۱	۸۵۸	۳۷۱	پایانه‌های شعب
۱۰/۸	۱۲/۴	۱/۶	۱۲/۷	۱۳۳۳	۱۴۸	ساتنا(مشتری به مشتری)	
۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۵/۵	۱۵/۵	۱۰۷۴۰	۹۳۰۰	کل مبادلات(اسمی)
			۴/۳	۵۲۹۱	۵۰۷۳		کل مبادلات(واقعی)(۱)

۱- برای محاسبه ارقام واقعی از شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI) استفاده شده است.

۱۷-۶- سهم ابزارهای پرداخت غیرنقدی

اختصاص داد که نسبت به سال ۱۳۸۷ (۰/۱ درصد) افزایش چشمگیری نشان می‌دهد. از آنجا که تبادلات ساتنا عموماً به صورت وجوه عمده با متوسط ارزش بالایی برای هر تراکنش (۳۰۴۶۸۳ هزار ریال) صورت گرفته است، تبادلات انجام شده سهمی معادل ۱۳/۱ درصد از ارزش کل تراکنش‌های غیرنقدی را به خود اختصاص داد. انتظار می‌رود با افزایش آگاهی عمومی، استفاده از سامانه ساتنا در آینده گسترش یابد و سهم بالاتری را از نظر تعداد و ارزش تبادلات غیرنقدی وجوه به خود اختصاص دهد.

توسعه بانکداری الکترونیکی و گسترش ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی در کنار کاهش مبادلات چک‌های عادی (شامل بانک‌چک‌ها) در اتاق پایاپای اسناد بانکی به علت جایگزینی ایران چک‌های بانک مرکزی به جای چک‌پول‌های صادره توسط بانک‌ها، موجب پیشی گرفتن سهم کارت‌های بانکی از تعداد کل مبادلات غیرنقدی (۷۷ درصد) از سهم چک‌های عادی^(۱) (۲۲/۱ درصد) در سال ۱۳۸۸ گردید. البته، میانگین ارزش هر تراکنش کارتی در این سال معادل ۲۶۵۵ هزار ریال بود که موجب شد سهم این نوع تراکنش‌ها از ارزش کل تراکنش‌های غیرنقدی در سطح ۹/۷ درصد محدود گردد. در مقابل، با توجه به میانگین بالای ارزش هر تراکنش (۷۳۳۶۸ هزار ریال)، سهم چک‌های عادی در ارزش کل تراکنش‌های غیرنقدی به ۷۷/۲ درصد بالغ گردید.

در سال ۱۳۸۸، تسویه وجوه مشتریان در ساتنا به دلیل تداوم سیاست‌های تشویقی با استقبال بیشتری روبه‌رو شد، به طوری که ۰/۹ درصد از تعداد کل تراکنش‌های غیرنقدی را به خود

۱- تنها ارقام تعداد و مبلغ چک‌های عادی تحویل شده به اتاق پایاپای اسناد بانکی را شامل می‌شود.

جدول ۱۷-۱۱- سهم ابزارهای پرداخت غیرنقدی از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های غیرنقدی

متوسط ارزش هر تراکنش (هزار ریال)	سهم از ارزش (درصد)		سهم از تعداد (درصد)	
	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۸
۲۶۵۵	۳۲۷۷	۹/۷	۴/۸	۷۷/۰
۷۳۳۶۸	۴۶۰۶۱	۷۷/۲	۹۳/۵	۲۲/۱
۳۰۴۶۸۳	۶۴۸۷۳۲	۱۳/۱	۱/۷	۰/۹
۲۱۰۰۹	۲۸۵۶۸	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

۱- شامل تراکنش‌های مربوط به پایانه‌های فروش و شعب بوده و خودپردازها را در بر نمی‌گیرد. البته، بخشی از تراکنش‌های انجام شده در خودپردازها مربوط به مواردی بجز دریافت پول نقد از دستگاه است (به عنوان مثال، پرداخت قبوض و انتقال وجه) که به علت در دسترس نبودن ارقام تفکیکی در این محاسبه منظور نشده است.

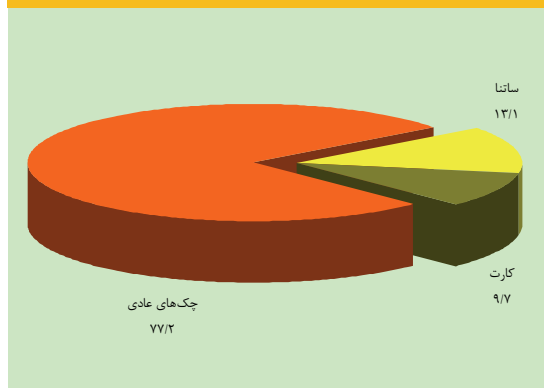
۲- تنها مربوط به چک‌های عادی تحویلی به اتاق پایاپای اسناد بانکی است.

۳- تنها تبادلات مشتری به مشتری را شامل می‌شود.

چهارم، تقریباً تمامی زیرساخت‌های اساسی نظام جامع پرداخت کشور برای پرداخت، تبادل، پایاپای و تسویه بین‌بانکی وجوه ایجاد شد و با استانداردسازی عملیات بانکداری و پرداخت الکترونیکی، زمینه معرفی ابداعات و توسعه خدمات نظام بانکی کشور در بستری یکپارچه فراهم گردید.

از اهم اقدامات انجام گرفته در حوزه نظام‌های پرداخت طی دوره برنامه چهارم می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود: توسعه پرداخت‌های الکترونیکی در سطح خرده‌فروشی، ارتقای کیفی خدمات بانکداری الکترونیکی، شفاف‌سازی مقررات و استانداردها و نظارت بر عملکرد شبکه پرداخت الکترونیکی کشور، رشد کمی و کیفی قابل توجه ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی، گسترش فرهنگ بانکداری و پول الکترونیکی در جامعه، تطابق با عملکردهای بهینه بین‌المللی در خصوص نظام‌های تسویه و پرداخت، ایجاد، راه‌اندازی و عملیاتی نمودن سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا) به عنوان زیرساخت اصلی تسویه، توسعه سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی (سحاب) برای ارائه انواع خدمات انتقال وجه آنی برای پرداخت‌های خرد، افزایش تنوع در خدمات و محصولات بانکداری و پرداخت الکترونیکی، استانداردسازی روش‌ها و شیوه‌ها و وضع مقررات و ضوابط جدید، توسعه ابزارهای فنی و اجرایی نظارتی و تقویت سطح کنترل و نظارت بر این حوزه، راه‌اندازی سامانه پایاپای الکترونیکی (پایا) در سال ۱۳۸۸ برای پرداخت‌های انفرادی کوچک و نیز پرداخت‌های جمعی انبوه، یکپارچه‌سازی حساب‌های بانکی تحت عنوان شناسه حساب بانکی ایران (شبا)،

نمودار ۱۷-۴- سهم ابزارهای پرداخت غیرنقدی از ارزش کل تراکنش‌های غیرنقدی در سال ۱۳۸۸ (درصد)

دوره برنامه چهارم توسعه

براساس جزء ۴ بند (ج) ماده ۱۰ قانون برنامه چهارم توسعه، دولت مکلف شد نسبت به برقراری نظام بانکداری الکترونیکی و پیاده‌سازی رویه‌های تبادل پول و خدمات بانکی الکترونیکی ملی و بین‌المللی در کلیه بانک‌های کشور و برای همه مشتریان اقدام نماید.

از سال ۱۳۸۳، موضوع توسعه سامانه‌های پرداخت و بانکداری الکترونیکی به طور رسمی و با دیدگاهی راهبردی در دستور کار بانک مرکزی و شبکه بانکی کشور قرار گرفت. این راهبرد در کنار تصریحات قانونی مندرج در قانون برنامه چهارم توسعه و نیز آیین‌نامه گسترش نظام پول الکترونیکی و آیین‌نامه نظام بانکداری الکترونیکی موجب شد تا توسعه ایجاد زیرساخت‌ها و کاربری ابزارها، تجهیزات و خدمات بانکداری و پرداخت الکترونیکی روند شتابانی به خود گیرد. تا پایان برنامه

فصل ۱۷ نظام‌های پرداخت

داشت. تعداد کارت‌بانک‌ها، پایانه‌های فروش و پایانه‌های شعب در سال ۱۳۸۴ و خودپردازها در سال ۱۳۸۵ بیشترین رشد را داشت که به تدریج از رشد شتابان آنها کاسته شد. متوسط رشد سالانه تعداد ابزارها و تجهیزات مزبور طی دوره برنامه چهارم به ترتیب معادل ۶۳/۵، ۱۴۱/۵، ۳۴/۰ و ۴۳/۸ درصد بوده است.

تلاش برای ایجاد سامانه پایش جامع کارتی از سال ۱۳۸۸، افزایش کیفیت پرداخت‌های الکترونیکی کشور و نظارت دقیق بر عملکرد سامانه‌های بانک‌ها و اتخاذ اقدامات اصلاحی.

طی سال‌های برنامه چهارم، تعداد ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی در شبکه بین‌بانکی کشور رشد چشمگیری

جدول ۱۷-۱۲- تعداد ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی

متوسط رشد سالانه برنامه چهارم	درصد تغییر سالانه					سال					
	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴	
۶۳/۵	۴۵/۵	۵۵/۷	۶۴/۷	۷۳/۵	۷۸/۳	۸۷۴۲۵	۶۰۰۷۸	۳۸۵۹۳	۲۳۴۳۸	۱۳۵۱۲	کارت‌بانک‌ها(هزار)
۴۳/۸	۳۲/۲	۳۰/۷	۳۲/۸	۶۷/۵	۵۵/۷	۱۷۱۳۳	۱۲۹۵۹	۹۹۱۷	۷۴۶۸	۴۴۵۸	خودپردازها
۱۴۱/۵	۵۰/۲	۷۸/۹	۱۲۱/۶	۱۸۱/۳	۲۷۵/۸	۱۱۴۷۶۰۲	۷۶۳۹۳۸	۴۲۷۰۸۲	۱۹۲۷۶۵	۶۸۵۳۲	پایانه‌های فروش
۳۴/۰	۱۷/۸	۲۴/۶	۳۸/۳	۳۹/۳	۴۹/۸	۳۱۸۵۳	۲۷۰۴۸	۲۱۷۰۷	۱۵۶۹۲	۱۱۲۶۸	پایانه‌های شعب

در این دوره، مبادلات الکترونیکی نیز رشد قابل توجهی داشت. تعداد و ارزش تراکنش‌های بانکی پردازش شده در شبکه بانکی کشور در سال ۱۳۸۸ در مقایسه با سال ۱۳۸۶ به ترتیب ۲/۴ و ۳/۶ برابر شد. تعداد مبادلات انجام شده از طریق خودپردازها، پایانه‌های فروش و پایانه‌های شعب در سال ۱۳۸۸ در مقایسه با سال ۱۳۸۶ به ترتیب ۲/۱، ۶/۳ و ۵ برابر و ارزش مبادلات متناظر نیز به ترتیب ۳/۸، ۶/۲ و ۳/۲ برابر شد. این آمار حاکی از گسترش فرهنگ استفاده از ابزارهای نوین پرداخت در معاملات روزانه افراد است.

نسبت‌های کارت به ازای هر نفر، کارت به ازای هر خودپرداز و کارت به ازای هر پایانه فروش طی این دوره به ترتیب از ۰/۱، ۲۶۴۷ و ۴۱۶ در پایان سال ۱۳۸۳ به ۱/۲، ۵۱۰۳ و ۷۶ در پایان سال ۱۳۸۸ رسید. همچنین، نسبت‌های جمعیت به خودپردازها و جمعیت به پایانه‌های فروش به ترتیب از ۲۳۸۶۳ و ۳۷۴۸ در پایان سال ۱۳۸۳ به ۴۲۹۹ و ۶۴ در پایان سال ۱۳۸۸ کاهش یافت. بر این اساس، شاخص‌های ملی صدور یا نصب ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی طی برنامه چهارم بهبود چشمگیری یافته‌اند.

جدول ۱۷-۱۳- تعداد تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور

رشد(درصد)	عملکرد(میلیون تراکنش)						
	نه ماهه پایانی ۱۳۸۶		۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	نه ماهه پایانی ۱۳۸۵	
۱۳۸۸	۱۳۸۷	پایانی ۱۳۸۶	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	نه ماهه پایانی ۱۳۸۵	تراکنش‌های شبکه بانکی
۷۸/۷	۳۶/۸	۴۸/۳	۱۶۵۸	۹۲۸	۶۷۸	۵۳۵	۳۶۱
۶۰/۷	۳۰/۵	۴۲/۳	۱۲۸۵	۸۰۰	۶۱۳	۴۸۰	۳۳۵
۱۳۸/۷	۱۶۲/۹	۱۷۸/۲	۲۱۲	۸۹	۳۴	۲۹	۱۰
۳۱۱/۱	۲۲/۵	۶۷/۸	۱۶۱	۳۹	۳۲	۲۶	۱۵

جدول ۱۷-۱۴- ارزش تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور

رشد(درصد)	عملکرد(میلیارد ریال)						
	نه ماهه پایانی ۱۳۸۶		۱۳۸۸	۱۳۸۷	(۱)۱۳۸۶	نه ماهه پایانی ۱۳۸۵	
۱۳۸۸	۱۳۸۷	پایانی ۱۳۸۶	۱۳۸۸	۱۳۸۷	(۱)۱۳۸۶	نه ماهه پایانی ۱۳۸۵	تراکنش‌های شبکه بانکی
۱۲۷/۹	۵۶/۶	۸۰/۴	۱۵۵۴۶۱۵	۶۸۲۱۳۳	۴۳۵۵۱۳	۳۸۳۴۵۳	۲۱۴۵۷۳
۱۱۴/۹	۷۶/۰	۶۷/۳	۵۶۴۶۳۶	۲۶۲۷۳۳	۱۴۹۲۴۲	۱۲۹۹۵۲	۷۷۶۷۳
۱۷۴/۶	۱۲۶/۹	۱۸۴/۰	۱۳۱۷۳۹	۴۷۹۷۵	۲۱۱۴۳	۱۹۲۶۴	۶۷۸۳
۱۳۱/۱	۴۰/۱	۸۲/۸	۸۵۸۲۴۰	۳۷۱۴۲۵	۲۶۵۱۲۷	۲۳۴۲۳۷	۱۲۸۱۱۷

۱- به دلیل نبود آمار تعداد و ارزش تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور برای اسفند سال ۱۳۸۵، برای مقایسه سال‌های برنامه از آمار سال ۱۳۸۶ استفاده شده است.